

Afholdsreformen

Taler

Johan Sebastian Welhaven

Dato

27 oktober 1862

Omstendigheter

Årsmøte i Den norske Forening mod Brændevinsdrik

- 1 Naar vi se tilbage paa de Tider, der fremkaldte Afholdsreformen i vort
Samfund, da møder os et meget mørkere Billede af den Landeplage, som er
Reformens Gjenstand, end det, der nu viser sig. Dengang var
Brændevinsdrikken en almindelig udbredt Leveskik i Folkets Masse, og den
5 Indskrift, man kunde læse paa mangt et Udsalgsskilt: «Brød og Brændevin»,
var sørgeligt betegnende for Almuens daglige Liv. Dengang var Brændevinet
hartad ligesaa tilgjængeligt som Kildevandet; det udbragtes endog ved Hytternes
egen Arneild af Armodens kummerlige Indhøstning; og Fylderiets Tummel
10 gjenlød overalt, fra Landevejen, fra Thingstedet og fra Kirkebakken, saavelsom
fra Almuens Boliger. Det var en Tid, da hele denne Elendighed, ved lang Vanes
Hævd, blev selv af de Bedre og Tænksomme i Samfundet anseet som et Onde,
der var grundet i uforanderlige Forholde, og som maatte taaes ved Siden af de
mangehaande glædelige Yttringer af Folkets Liv. Ja, som en muggen Dunst fra
15 sumpige Egne rugede Brændevinsondet over vorr Land, og denne Luft havde
Slægt efter Slægt vænnet sig til at indaande.

- Det maa erkjendes, at Tilstanden nu er forapdret til det Bedre. Hint
afskrækkende Billede kan for de Unge iblandt os neppe kaldes noget Oplevet; de
se kun spredte Træk af Drukkenskabens Vaneliv og de endnu tydelige Spor af
20 dens Ødelæggelser. Man kan gennemreise Landet i alle Retninger og finde nok
af Brændevinets Ofre; man kan mangesteds møde denne Drik blandt de daglige
Fornødenheder, og som en Nydelse ved glade og festlige Sammenkomster; men
overalt mærker man dog Forandringens Tegn, overalt ser man den fordærvelige
Strøms Ebbe; dens Flod og Flom er forbi. Der findes Bygdelag i mangan Egn,
25 hvor den Reisende forgjeves søger hin Drik, der før stod rede i alle Vraaer, og
man kan paa mangt et besværligt Arbejdsfeldt træffe talrige Skarer, der udføre
sin Gjerning uden dette Styrkemiddel, der før syntes uadskilleligt fra saadanne

Anstrengelser.

30

Hvo vil negte, at disse Erfaringer ere gode Indlæg i Afholdssagen, talende Vidnesbyrd om dens Virkekraft? Vi mene ikke, at den alene har fremkaldt de forbedrede Tilstande, men vi tro, at den mod Brændevinet har stillet en Magt, som har angrebet dets Rod i Vanens og Fordommenes hærdede Grund.

35 Lovgivningen har truffet Ondet med Skattebyrden og lagt en Dæmper paa Brændevins-Industrien; derved er Drikkens Udsvævelse bleven noget vanskeligere for den Fattige, og dette har visselig baaret sin Frugt. Men Afholdsreformen udtaler Lovgivningens Grundtanke, forkynnder, at Staten i den spirirøse Drik har fundet en Fiende, som maa rammes og forfølges. Reformen
40 har ved at fremstille dette Onde i dets Storhed og ejendommelige Farlighed, og ved sin hele Virkemaade, heftet til Brændevinet et Mærke af Beskjæmmelse, der før var ukjendt. Før var Brændevinsnydelsen, medens den ligesom stedse paany indøvedes, ledsaget af et Slags Praleri; det var som et Manddomsstykke at give sig i Kast med den stærke Drik, og man savnede da ikke Opmumring til at
45 betræde en Vei, som er Alfarveien til Drukkenskab. Ingen tænkte paa, at der just i dette brammende Væsen laa en Mindeise om, at det stærke Fluidum fra en anden Virkekreds er indtvunget blandt vore Leveskikke. Men nu er det betænkt, og sagt og erkjendt, og det ufortrødne Vidnesbyrd derom har forandret Omgangstonen i Forhold til denne Drik. Ofte ser man nu Brændevinet
50 fremtræde med Omsvøb og Undskyldninger; ja selv i den Spot, der stundom rettes mod vor Reform, kan man høre Yttringer, der vidne om Reformens Magt.

Det er lykkets Afholdssagen at danne en udbredt Opinion mod Brændevinets
55 Brug som Drik, og det store Folkeonde skal nu ikke mer gjenvinde sin tidligere Indflydelse. Ligesom det i en støiende Forsamling, hvor en besindig Orden skal indføres, først kommer an paa at skaffe Opmærksomhed og Ørelyd, saaledes var det til Standsningen af Brændevinsdrikkens fordærvelige Leveskik fremfor alt fornødem at fremstille et modsat Livstegn, at tilveiebringe en Tilstand, der ikke
60 blot indeholdt et belærende Vink, men ligefrem var en Afbrydelse af den slette Vane. Nu er Opmærksomheden vakt; Eftertanken gaar frem, aabenbar og i det Skjulte; den gode Tilstand vinder stedse mere Raaderum. Opinionen mod Brændevin omgiver den opvoxende Slægt og aabner gennem den Udsigten til et lykkeligere Samfundsliv.

65

Dette Hovedpunkt i Afholdssagen maa bestandig fremhæves, saalænge dens

Betydning endnu kan blive miskjendt. Man hører ofte nok den Bemærkning, at Folkeundervisningen, og i det Hele den nyere Tids ivrige Bestræbelser for

70 Almuens Oplysning indeholder de rette og i Sandhed virksomme Midler mod Brændevinsondet, medens Afholdsreformen, som et blot ydre Foretagende, og som Bestræbelse i en enkelt indskrænket Retning, tilsidst maa vise sig frugtesløs. Men Reformen er uadskillelig fra den Betragtning, at Brændevinsdrikkens Udbredelse er bleven et Hovedonde i Folket, et Onde, der stiller sig iver

75 overalt, hindrer og hemmer overalt, hvor Religionens og Oplysningens aandelige Midler vil skaffe sig Indgang blandt de Forvildede. Ingen kan vente nogen Frugt af at tale Sandhedens og Forældingens Ord til den Berusede; først naar Rusen er over, naar der er en Stands i Drikken, kan Ordet anbringes, og dog med hvor tvivlsom en Virkning, saalænge Kilden til daglig Bedøvelse er

80 aaben. Men gjennem Slægterne er den Klage hørt i vort Land, fra Folkets Ledere og Lærere som fra Folket selv, at Brændevinet var den store Fordærver, der mere end nogen anden Modstand tyngede paa Samfundets Udvikling og forsinkede dens Fremgang. Det er just dette alvorlige Forhold, som har fremkaldt Afholdssagen; den vilde ikke træde i Stedet for hine Forældingens Midler, men

85 den vilde bane dem Adgang til deres Virkekreds; den vilde ei overtage noget Fag i Folkeopdragelsen, ikke engang indskjerpe nogen Dyd, og den vendte sig kun mod den enkelte Udskeielse, fordi just denne til alle Sider udbreder Sløvhed og Mørke. Naar vi derfor se tilbage paa Reformens Gjerning, maa vi vel mindes de Ord, hvormed dens Væsen blev betegnet ved det britiske Afholdsselskabs første

90 Aarsmøde: Taleren fremsatte det Spørgsmaal, om vel Nogen vilde udstrø Sædekorn i en Myr, uden først at bortlede Vandet og rydde Grunden for den kommende Væxt. Sandelig dette Billede er ligesaa let at tyde, som det er træffende; det viser baade Afholdssagens oprindelige Opgave og dens endnu vedvarende Vigtighed. Naar vi glædes ved den Betragtning, at store Strækninger

95 af den fordærvelige Vanes Vildmark nu er bearbejdede af Reformen, se vi tillige, hvormeget der staar tilbage, og altid maa vi nære Frygt for, at de udyrkede Grunde kan indvirke skadeligt paa det tilgrændsende, indvundne Land. For os er Reformens Virkekraft ikke tvivlsom, hvor ofte vi end maa høre Formeningen om, at dens Tid er forbi. Mangesteds er dens Arbejde skjult, dens Spor

100 overdækket, men vi beklage det ikke, thi det er glædeligt, at grøn Eng dækker Rydningen, og at den voxende Grøde skjuler Plovens Furer. Medens det erkjendes, at Folkeoplysningen og Sædernes Forbedring gjør kjendelig Fremgang i vort Fædreland, og medens vi føle os forvissede om, at Afholdssagen har haft sin Del i dette Verk, tro vi, at den fremdeles vil være et Middel til at fremme

105 Forældingens Arbejde og befæste de opnaaede Goder. Vi se endnu den daglige

Berusnings Nød, og vi høre Klager over, at andre stærke Drikke optræde ved Siden af og istedenfor Brændevinet, men idet vi fastholde den Anskuelse, at Brændevinets Misbrug er Grundondet, vedblive vi at bekæmpe det, og da tør vi
110 haabe, at den derved vakte Besindelse efterhaanden vil danne en almindelig Leveskik, der kan vaage over ethvert Berusningsmiddel og fjerne Drukkenskabens Vaner.

Maatte da Afholdssagen finde voxende Deltagelse trindt om i vort Fædreland,
115 og stedse mer blive omfattet af hæderlige Mænd, der vil støtte den med deres Exempel! Dette Ønske, som fornyer sig ved enhver af vore Sammenkomster, har denne Gang en forøget Vegt, naar vi mindes det ædle og nidkjere Medlem, som vor Forenings Bestyrelse siden sidste Aarsmøde har tabt. Thi Ingen kunde mere end han gavne denne Sag ved en personlig Interesse og ved Navnets Anseelse.
120 Statsraad Jørgen Herman Vogt sluttede sig tidlig til Afholdssagen, var ufortrøden i dens Tjeneste, og bevarede sin Tillid til dens Fremgang. Naar vi betænke hans Plads i Samfundet, hans Charakters Renhed og Fasthed, hans Sjels Alvor, der indledede ethvert Foretagende med besindig Overveielse, og naar vi dertil føie hans prøvede Blik paa vort Lands Vilkaar og Forholde, da maa vi vel
125 høilig skatte hans Deltagelse i dette Anliggende og tillægge den en vidtgribende Indflydelse. Men saaledes tro vi og, at han fremdeles ved sit Navns Erindring virker for vort Øjemed; thi medens vi opfordre Enhver til rolig Prøvelse af denne Reforms Væsen, tør vi tillige pege paa Vegten af de givne Exempler, efterdi de ere Sagens rette Befordrere og tale et Sprog, som forstaaes af Enhver.
130 Den Regel, som en af Folkets Ypperste for Almenvellets Skyld har optaget i sit Levnet, kan ej være en tom Form eller et løst Hjernespind; den maa indeholde en Sandhed, der efterhaanden vil aabenbare sin Kraft og udbredes og tilegnes i en videre Kreds.

135 Saaledes være vor Sag paany i Kjerlighedens Aand, anbefalet til alle Retsindige.

Kilde

J. S. Welhaven: Samlede verker, Oslo 1990-1992, bd. 4, s. 433-436.

140 **Emner**

Avholdssaken, Innlegg

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/afholdsreformen>